

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Teze bakalářské práce

**Efektivnost chovu mléčného skotu ve vybraném podniku
(ZEAS Podorlicko, a.s.)**

Barbora Chudá

© 2015 ČZU v Praze

Souhrn

Bakalářská práce se zabývá ekonomickou efektivností chovu mléčného skotu v podniku ZEAS Podorlicko a.s. za období 2009–2014. Jedná se o společnost se střediskovým systémem hospodaření. Hlavní náplní práce je zjištění nákladů vynaložených na výrobu mléka s přihlédnutím k chovu mléčného skotu jako celku.

V úvodní části práce jsou shrnuty teoretické poznatky k řešené problematice z oblasti ekonomické, zemědělsko-technologické, legislativní i z oblasti welfare zvířat.

Vlastní zpracování obsahuje stručnou charakteristiku jednotlivých středisek podniku, poté se specializuje na problematiku výroby mléka. Zajímavým aspektem je porovnání užitkovosti plemen černostrakatého holštýnského skotu a českého strakatého skotu. Po meziročním srovnání ekonomických ukazatelů, ovlivňujících nákladovost a rentabilitu výroby mléka na střediscích živočišné výroby Bílý Újezd a Trnov, následuje zhodnocení výroby mléka jako celku. Sledovanými hledisky jsou: vývoj mléčné užitkovosti, zastoupení krmiv, brakace, natalita a úhyny telat, náklady na výrobu mléka, tržby za mléko, realizační cena, dotace a vedlejší výroba, zisk a rentabilita mléka, vnitropodnikové ceny skotu a průměrné mzdy zaměstnanců. Práce je doplněna řadou tabulek a grafů.

Klíčová slova: zemědělský podnik, ekonomická analýza, ekonomika výroby mléka, mléčný skot, rentabilita, brakace

Cíl práce

Cílem bakalářské práce je posoudit ekonomickou efektivnost zemědělského podniku, konkrétně akciové společnosti ZEAS Podorlicko se sídlem v Trnově, s přihlédnutím na jeho zaměření na chov mléčného skotu s danou výrobní strukturou ve střednědobém časovém rámci, tj. v rozmezí let 2009 až 2014.

Mezi dílčí cíle bakalářské práce patří charakteristika systému chovu dojníc v podniku, posouzení mléčné užitkovosti jednotlivých plemen skotu a meziroční srovnání ekonomických a technologických ukazatelů jednotlivých středisek. Hlavní část práce je zaměřená na sledování vývoje ekonomických a technologických ukazatelů za chov mléčného skotu v podniku jako celku.

Metodika

Teoretická příprava pro provedení analýzy efektivity chovu mléčného skotu spočívala ve studiu odborné literatury k dané problematice, převzaté pasáže jsou ocitovány. Použitý postup byl průběžně konzultován s odborným vedoucím práce, profesorem Ing. Miroslavem Svatošem, CSc.

Vlastní zpracování je zahájeno charakteristikou podniku a systému chovu dojníc. Jelikož v daném období probíhala obměna stáda dojníc, na jednom ze dvou sledovaných středisek spojená s posílením podílu holštýnského plemene, je jako zajímavý aspekt práce připojeno porovnání užitkovosti dvou v podniku chovaných plemen mléčného skotu, černostrakatého holštýnského a českého strakatého skotu. V další části je meziroční porovnání ekonomických a technologických ukazatelů středisek za sledované období. Těžištěm práce je zhodnocení výroby mléka jako celku a vlivu jednotlivých objektivních a subjektivních faktorů na výrobu mléka.

Odborný konzultant Ing. Miloslav Švorc, který je zároveň zaměstnancem podniku zodpovědným za chov mléčného skotu, zprostředkoval přístup k statistikám a výkazům firmy, nezbytným podkladům pro vznik práce.

Zhodnocení výsledků

Podnik využívá plně svou kapacitu pro ustájení dojníc (570 ks) na dvou střediscích. Na středisku v Trnově je v současnosti chováno pouze plemeno českého strakatého skotu, na středisku v Bílém Újezdě je český strakatý skot postupně nahrazován černostrakatým holštýnským skotem, ke konci roku 2015 by měla být tato náhrada stoprocentně zrealizována. V témže roce 2015 plánují začít s postupným začleňováním holštýnského skotu i na středisku v Trnově.

Z hlediska mléčné užitkovosti dojníc v podniku ZEAS Podorlicko a.s. bylo zjištěno, že podnik vykazuje v porovnání s ČR nadprůměrné výsledky, a to jak v chovu holštýnského skotu, tak v chovu českého strakatého skotu. Lepších výsledků v doživosti českého strakatého skotu dosáhlo středisko Bílý Újezd, a to z důvodu společného ustájení a stejné krmné dávky s holštýnským skotem. Z hlediska kvality mléka vykázalo lepších výsledků středisko Trnov. Tučnost mléka byla na obou střediscích za obě plemena mírně pod průměrem ČR. Podíl bílkovin v mléce byl lehce nad průměrem ČR na obou střediscích za obě plemena.

Podnik vykázal vyšší procento brakace, než je optimální pro podmínky ČR (30–35%), a to účelově z důvodu zkvalitnění základního stáda a dostatku jalovic. Snížením procenta brakace by podnik dosáhl snížení nákladů na výrobu mléka, čímž by se současně prodloužil věk dojnic. Chovatelé se ale zatím soustředí na zkvalitnění stáda vysokou brakací. Dá se říci, že možnost snížení brakace je pro podnik jakousi rezervou na horší časy. Z hlediska úhynů telat a natality je podnik na dobré úrovni. Středisko Trnov dosáhlo lepších výsledků natality telat, nižší úhyny telat vykázalo středisko Bílý Újezd.

Náklady na výrobu mléka se v podniku pohybovaly na úrovni 9,04–10,07 Kč/litr mléka. V roce 2014 se podařilo snížit náklady na 9,33 Kč/litr mléka. Náklady na výrobu mléka jsou oproti průměru výběrového souboru ČR vyšší v průměru o 1,03 Kč/litr mléka. Po odpočtu vedlejší výroby a dotací se rozdíl vůči průměru výběrového souboru ČR sníží na 0,95 Kč/litr mléka. Krmiva se na celkových nákladech na litr mléka podílela průměrně z 39%, přičemž průměr výběrového souboru ČR je 41,4%. V podniku se postupně zvyšoval procentuální podíl zastoupení krmiv na nákladech z 35,18% (2009) na 42,55% (2014), v této položce se rýsuje potenciální možnost úspory nákladů, jelikož krmiva z vlastní výroby tvoří průměrně 89% používaných krmiv a krmných směsí, ale jsou vnitropodnikově převáděna na středisko živočišné výroby za tržní ceny, což výrazně negativně ovlivňuje rentabilitu výroby mléka.

Realizační cena za litr mléka převyšovala náklady na výrobu litru mléka (po odpočtu vedlejší výroby a dotací) pouze v roce 2014, kdy byl podnik 0,96 Kč/litr mléka v zisku, což způsobilo vysokou rentabilitu v roce 2014. Za sledované období vykázala rentabilita výroby mléka příznivý trend vývoje. Oproti roku 2009 se realizační cena zvýšila o 50%. Tržby za mléko za sledované období vzrostly o 88% a objem prodaného mléka se zvýšil o 25%.

Vedlejší výroba, týkající se jatečné produkce spojené s chovem mléčného skotu vykázala dlouhodobě špatné výsledky, protože zisk přinesly pouze dojnice v letech 2012–2014 a telata do 3 měsíců v letech 2010–2013.

Konkurenční výhodou podniku je vlastní výroba krmných směsí. Účetně se tento fakt z výše uvedených důvodů (vnitropodnikové tržní ceny) na snížení výrobních nákladů neprojevil. Pro lepší ekonomické podmínky vybudoval podnik v roce 2012 bioplynovou stanici v Černíkovcích, která slouží pro zpracování chlévské mrvy a siláží, což se pozitivně projevilo na výsledcích vedlejší výroby v živočišné výrobě. Výhodou, avšak

i u konkurence v ČR běžnou, je vlastní odchovna jalovic. Pozitivem bylo ukončení výkrmu skotu v roce 2011, konkrétně na středisku v Byzhradci, což mělo pozitivní vliv na ekonomické výsledky vedlejší výroby v živočišné výrobě. Výkrm skotu byl pro podnik dlouhodobě ztrátový. Podnik ukončil v roce 2011 rovněž dlouhodobě ztrátový chov prasat na dvou střediscích, což se projevilo snížením ztráty přibližně o 2,1 milionu Kč za rok.

Z ekologického hlediska musí podnik splňovat požadavky ČR a EU, jelikož mu každoročně musí být udělena koncese na výrobu mléka. Ta je udělována na základě výsledků každoroční inspekce, prováděné Státní veterinární správou. Součástí kontroly je i kontrola welfare, tj. zda jsou splněny nároky na krmení, ustájení, dojení atd.

Průměrná mzda vedoucích pracovníků v živočišné výrobě byla ve srovnání s celopodnikovou průměrnou mzdou vedoucích pracovníků nadprůměrná. Naopak průměrná mzda manuálních pracovníků v živočišné výrobě byla ve srovnání s průměrnou celopodnikovou mzdou manuálních pracovníků podprůměrná. Z čehož plyne, že živočišná výroba je z hlediska řízení výrazně náročnější než ostatní výroby podniku.

Velkou, možná i existenční, výhodou chovu mléčného skotu v podniku je rovnoměrné cashflow, které živočišná výroba přináší. Podniku průběžně přitékají peníze, takže celoroční běžný provoz nemusí financovat z překlenovacích úvěrů, proto nemusí řešit splátky úroků a další náklady s úvěrováním spojené.

Závěr

Chov mléčného skotu funguje jako středisko živočišné výroby v rámci akciové společnosti, střediska si vzájemně účtují za vnitropodnikové ceny, což může navenek ovlivnit hospodářské výsledky. Ztrátové výsledky jednoho střediska v rámci společnosti mohou být částečně účetního charakteru.

Z výsledků analýzy vyplývá, že dosažení efektivity u chovu mléčného skotu v tuzemských podmínkách není vůbec jednoduchou záležitostí. I pro chovatele s kvalitně a moderně řízeným a udržovaným stádem je každý další rok cestou do neznáma.

Chovatel se nemůže spolehnout na výkupní cenu, výši dotací, ceny krmiv a krmných směsí, hrozí nemoci a epidemie. Takže i když dosáhne zvýšené dojivosti při snížení nákladů na krmnou dávku a pracovní sílu, ještě to neznamena, že dosáhne zisku, protože mohou poklesnout dotace i výkupní ceny.

I avizované zrušení mléčných kvót k 31. 3. 2015 přináší nejasnou budoucnost. V podniku neplánují snižovat stavy skotu, ale reálně počítají se snížením výkupních cen o 1–1,5 Kč na litr mléka. Chovatelé předpokládají nárůst dotací o cca 0,4 Kč na litr mléka, jsou připraveni produkovat mléko při nákladech 8,5 Kč na litr mléka, čímž by zajistili hospodářský výsledek za živočišnou výrobu okolo nuly. Zásadním předpokladem realizace tohoto záměru je, že výkupní cena neklesne více, než očekávají.

Zdá se, že pro udržitelnost zemědělství v této zemi je výhodné provozovat zemědělskou společnost se širším záběrem, ve které se jednotlivé výroby vzájemně podporují a podnik může nabídnout širší sortiment zemědělských i nezemědělských produktů a může dotovat i částečně nebo krátkodobě ztrátové projekty. Provozovat izolovaně chov mléčného skotu se dle výsledků této analýzy jeví v tuzemských podmínkách jako ekonomicky vysoce riziková záležitost i pro vysoce kvalifikovaného chovatele v oblasti s příznivými přírodními podmínkami.

Zdroje

1. SLUPKA, Roman et al. *Chov zvířat*. 2. vydání. Praha: Powerprint, 2013, 289 s. ISBN 978-80-87415-66-5
2. BOUŠKA, Josef et al. *Chov dojeného skotu*. 1. vydání. Praha: Profi Press s.r.o., 2006, 185 s. ISBN 80-86726-16-9.
3. KVAPILÍK, Jindřich. *Certifikovaná metodika- Hodnocení ekonomických ukazatelů výroby mléka*. Praha: Výzkumný ústav živočišné výroby, v.v.i., 2010. 78 s. ISBN 978-80-7403-059-8.
4. POLÁČKOVÁ, Jana. *Metodika kalkulací nákladů a výnosů v zemědělství*. Praha: Ústav zemědělské ekonomiky a informací, 2010, 73 s. ISBN 978-80-86671-75-8
5. ROSOCHATECKÁ, Eva. *Ekonomika podniků*. Praha: Powerprint, 2014. ISBN 978-80-213-2502-9
6. DOLEŽAL, Oldřich a Miloslav BÍLEK. *Zásady welfare a nové standardy EU v chovu skotu*. Praha: Výzkumný ústav živočišné výroby, 2004. ISBN 80-864-5451-7.